

С.В. Нефьодов,
здобувач ДНДІ МВС України

ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗУВАТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглядається поняття, види та порядок надання державних гарантій як способу забезпечення виконання державою, представленою Кабінетом Міністрів України в особі Міністра фінансів України, зобов'язань позичальника (резидента України) перед кредитором повністю або частково. Визначено, що державні гарантії є одним з видів державного боргу, умовними борговими зобов'язаннями держави (гаранта) перед особами, на користь яких надаються гарантії (бенефіціари), виплатити певну, визначену в зобов'язаннях грошову суму за рахунок коштів державного бюджету у разі настання певних подій (гарантійних випадків), тобто реальні фінансові зобов'язання у держави наступає лише у випадках, коли основний боржник (принципал) не розрахується за своїми зобов'язаннями перед кредиторами. Вказано, що державні гарантії є важливим інструментом стимулювання розвитку окремих галузей та підприємств, тобто є формою державної фінансової підтримки.

Ключові слова: державна гарантія, внутрішній борг, кредит.

В статті рассматривается понятие, виды и порядок предоставления государственных гарантий как способа обеспечения исполнения государством, представленным Кабинетом Министров Украины в лице Министра финансов Украины, обязательств заемщика (резидента Украины) перед кредитором полностью или частично. Определено, что государственные гарантии являются одним из видов государственного долга, условными долговыми обязательствами государства (гаранта) перед лицами, в пользу которых предоставляются гарантии (бенефициары), выплатить определенную, определенную в обязательствах денежную сумму за счет средств государственного бюджета при наступлении определенных событий (гарантийных случаев), то есть реальные финансовые обязательства у государства наступают только в случаях, когда основной должник (принципал) не рассчитывается по своим обязательствам перед кредиторами. Указано, что государственные гарантии являются важным инструментом стимулирования развития отдельных отраслей и предприятий, то есть формой государственной финансовой поддержки.

Ключевые слова: государственная гарантия, внутренний долг, кредит.

In the paper the concept, types and order of state guarantees as a way to enforce the state represented by the Cabinet of Ministers of Ukraine, represented by the Minister of Finance of Ukraine, the borrower (resident of Ukraine) to the creditor in full or in part are considered. It is determined that the state guarantee is a type of public debt, contingent debt of the state (the guarantor) to the persons to whom the guarantee is provided by (beneficiaries) to pay a specified sum of money in liabilities from the state budget, upon the occurrence of certain events (warranty cases), that the real financial commitment from the state comes only when the main debtor (principal) does not pay

for its obligations to creditors. It is indicated that government guarantees are an important tool to stimulate the development of individual industries and companies that are a form of the state financial support.

Keywords: *state guarantee, domestic debt, loan.*

Згідно з ч. 1 ст. 17 Бюджетного кодексу України (далі – БК України) для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України можуть надаватися державні гарантії [1]. Державна гарантія – спосіб забезпечення виконання державою, представленою Кабінетом Міністрів України в особі Міністра фінансів України, зобов'язань позичальника (резидента України) перед кредитором повністю або частково. За визначенням Л.Д. Сангинової, державні гарантії є одним із видів державного боргу, оскільки вони є умовними борговими зобов'язаннями держави (гаранта) перед особами, на користь яких надаються гарантії (бенефіціари), виплатити певну, визначену в зобов'язаннях, грошову суму за рахунок коштів державного бюджету у разі настання певних подій (гарантійних випадків), тобто реальні фінансові зобов'язання у держави настають лише у випадках, коли основний боржник (принципал) не розрахується за своїми зобов'язаннями перед кредиторами [2, с. 37].

Дослідженню державних гарантій присвячували свої роботи як українські науковці (Ж.В. Завальна [3], О.Р. Гофман [4], Ю.В. Пінзеник [5], О.І. Стирська [6] та інші), так і зарубіжні (О.В. Андреєва [7], Н. Будіна (N. Budina) [8], І.В. Грачева [9], Н.О. Горських [10], Т. Ірвін (T. Irwin) [11], Дж. Левіцькі (J. Levitsky) [12], В.В. Паплинський [13], О.Н. Садиков [14], Ю.Є. Туктаров [15], С.О. Шохин [16] та інші).

За загальним визначенням, гарантії є формою підтримки тих видів та напрямлень діяльності, а також територій, у розвитку яких зацікавлена держава. На різних етапах своєї діяльності Україна надавала державні гарантії за різними напрямками на забезпечення кредитів, отриманих Державною службою автомобільних доріг України (2001 рік) [17], на забезпечення кредитів, отриманих на будівництво траси “Київ-Одеса”, на проект Укрзалізниці, на україно-бразильський проект космічного ракетного комплексу “Циклон-4” (2004 рік) [18], на виконання зобов'язань Державної служби автомобільних доріг та Національного агентства з питань підготовки проведення в Україні фінального чемпіонату Європи Євро 2012 з футболу та Державної іпотечної установи (2012 рік) [18], були проміжки часу, коли державні гарантії взагалі не надавалися. На сучасному етапі в Україні державні гарантії надаються суб'єктам господарювання – резидентам України за кредитами (позиками), що залучаються для фінансування інвестиційних проектів та за кредитами (позиками), що залучаються для фінансування програм, пов'язаних із підвищенням обороноздатності і безпеки держави.

Державні гарантії надаються в двох випадках: 1) за рішенням Кабінету Міністрів України (далі – КМУ); 2) на підставі міжнародних договорів України.

У випадках, коли суб'єкт господарювання звертається до КМУ з пропозицією про видачу гарантії, йому необхідно підготувати звернення до КМУ (у формі заявки або проекту) з пропозицією укласти договір про видачу гарантії. За визначенням Ж.В. Завальної, таке звернення фактично є офертою – пропозицією про укладення договору про видачу гарантії [3]. Подана суб'єктом господарювання заявка (проект) щодо видачі державної гарантії опрацьовується Міністерством фінансів України (далі – Мінфін України) в 10 денний термін. У ході такого

опрацювання визначаються: 1) напрями використання кредиту, під який проситься гарантія, його валютно-фінансові умови; 2) затверджені ліміти на державні гарантії; 3) рентабельність проекту. Ліміти на державні гарантії затверджуються законом “Про Державний бюджет” на відповідний рік. На 2016 рік ліміти на державні гарантії встановлено Законом України “Про Державний бюджет на 2016 рік” від 25.12.2005 № 928-VIII в обсязі до 28.200.000 тис. гривень для суб’єктів господарювання – резидентів України за кредитами (позиками), що залучаються для фінансування інвестиційних проектів; суб’єктів господарювання – резидентів України за кредитами (позиками), що залучаються для фінансування програм, пов’язаних із підвищенням обороноздатності і безпеки держави (в обсязі до 6.000.000 тис. гривень) [19]. Для опрацювання проекту щодо видачі державної гарантії Мінфін України може залучати Міністерство економіки України, банк агента тощо. Строк опрацювання такого проекту – 10 днів, після чого суб’єкта господарювання повідомляють, чи прийнятий його проект до розгляду.

Після цього поданий проект щодо видачі державної гарантії піддається експертизі – Мінфін передає відповідним міністерствам та відомствам зазначений проект, після чого він опрацьовується Міністерством економіки України (далі – Мінекономіки) на відповідність пріоритетним напрямкам використання кредитних коштів розвитку економіки; крім цього, Мінекономіки здійснює загальну техніко-економічну експертизу проекту. У разі отримання позитивного експертного висновку, суб’єкти господарювання подають лист-заявку з необхідним пакетом документів до Мінфіну України. Мінфін приймає рішення про видачу державної гарантії. Правочин щодо надання державної гарантії оформляється в письмовій формі та має визначати: предмет гарантії; повні найменування та місцезнаходження суб’єкта господарювання і кредитора (у разі гарантування виконання зобов’язань за кредитним договором); обсяг кредиту (позики); обсяг гарантійних зобов’язань та порядок їх виконання; умови настання гарантійного випадку; строк дії гарантії (ч. 3 ст. 17 БК України) [1]. Обов’язковою умовою надання державної гарантії є укладення договору між Мінфіном України та суб’єктом господарювання про погашення заборгованості суб’єкта господарювання перед державою за виконання гарантійних зобов’язань. Істотними умовами такого договору мають бути зобов’язання суб’єкта господарювання: внести плату за надання державної гарантії; надати майнове або інше забезпечення виконання зобов’язань за гарантією; відшкодувати витрати державного бюджету, пов’язані з виконанням гарантійних зобов’язань; надати гаранту права на договірне списання банком коштів з рахунків суб’єкта господарювання на користь гаранта (ч. 3 ст. 17 БК України) [1].

Остаточне рішення про надання державних гарантій оформляється Постановою КМУ (наприклад, Постановою КМУ “Про надання державних гарантій за зобов’язаннями Національної акціонерної компанії “Нафтогаз України” від 24 липня 2015 р. № 540 [20], Постановою КМУ “Про надання державних гарантій для реалізації проектів заміщення природного газу вугіллям вітчизняного видобування” 22.08.2012 № 855 [21] тощо).

Суб’єкти господарювання, щодо яких приймається рішення про надання державних гарантій, зобов’язані надати майнове або інше забезпечення виконання зобов’язань та сплатити до Державного бюджету України плату за їх отримання у розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів України (ст. 17 БК України) [1]. Суб’єкт господарювання перераховує на рахунки, відкриті в органах Державного казначейства, плату за отримання державної гарантії та суми пені за кожен день прострочення відшкодування витрат державного бюджету. Пеня нараховується за кожний день прострочення сплати заборгованості у національній валюті з

розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки Національного банку України за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, встановленим Національним банком України на день нарахування пені (ст. 17 БК України) [1].

Комітетом Верховної Ради України з бюджету погоджується рішення щодо надання державних гарантій, оскільки відповідно до Постанови Верховної Ради України від 04.12.2014 № 22-VIII “Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання” зазначеному комітету підвідомчі питання доходів, видатків бюджету та контролю за його виконанням [22]. Державні гарантії реєструються в КМУ та заносяться Мінфіном до реєстру державних гарантій.

Отже, державні гарантії є важливим інструментом стимулювання розвитку окремих галузей та підприємств, тобто є формою державної фінансової підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 59. – Ст. 2047.
2. Сангинова Л.Д. Совершенствование государственной гарантийной поддержки инвестиционных проектов / Л.Д. Сангинова // Модернизация. Инновация. Развитие. – 2015. – № 2. – С. 36–42.
3. Завальна Ж.В. Порядок надання державної гарантії / Ж.В. Завальна, О.О. Маркова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.uabs.edu.ua/library/P_Visnik/Numbers/1_3_2010/03_04_04.pdf.
4. Гофман О.Р. Правова природа державної гарантії як засобу забезпечення виконання зобов'язань у сфері господарювання / О.Р. Гофман [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apdp.in.ua/v64/55.pdf>.
5. Пинзеник Ю.В. Проблема державного гарантованого боргу / Ю.В. Пинзеник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fkd.org.ua/article/view/29286/26273>.
6. Стирська О.І. Особливості процесу інвестиційного кредитування під державні гарантії / О.І. Стирська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.business-inform.net/pdf/2013/2_0/91_94.pdf.
7. Андреева Е.В. Анализ норм бюджетного и гражданского законодательства о государственной гарантии как способе обеспечения обязательств / Е.В. Андреева // Хозяйство и право. – 2004. – № 6. – С. 26–33.
8. Budina N. Public-Private Partnerships in the New EU Member States. Managing Fiscal Risks / N. Budina, Brixl H. Polackova, T. Irwin. – Policy Research Working Paper, 2008. – 114 p.
9. Грачева И.В. К вопросу о публично-правовой природе государственной гарантии / И.В. Грачева // Налоги. – 2007. – № 10. – С. 22–29.
10. Горских Н.А. Государственные гарантии : особенности правового регулирования / Н.А. Горских // Юридическая теория и практика. – 2012. – № 3. – С. 142–149.
11. Irwin T. Government Guarantees. Allocating and Valuing Risk in Privately Financed Infrastructure Projects / T. Irwin. – World Bank, 2007.
12. Levitsky J. Credit guarantee schemes for SMEs an international review / J. Levitsky // Small Enterprise Development. – 1997. – № 2 (June). – P. 12–21.
13. Паплинский В.В. Гарантии и поручительства как правовые способы активизации инвестиционной деятельности / В.В. Паплинский : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 – Гражданское право; Предпринимательское право. Семейное право. – М., 2005. – 26 с.
14. Садиков О.Н. Гражданско-правовые категории в публичном праве / О.Н. Садиков // Журнал российского права. – 2011. – № 9. – С. 34–39.
15. Туктаров Ю.Е. Понятие и особенности гражданско-правовых гарантий / Ю.Е. Туктаров // Журнал российского права. – 1999. – № 10. – С. 55–60.
16. Шохин С.О. Правовое регулирование государственного и муниципального кредита / С.О. Шохин // Финансовое право : учебник / Отв. ред. М.В. Карасева. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Юрист, 2006. – С. 487–489.
17. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
18. Уряд захопився державними гарантіями: сьогодні їх надано під кредити більше як на 40 млрд грн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://galinfo.com.ua/news/uryad_zahoruyvsya_derzhavnymu_garantiyamu_sogodni_ih_nadano_pid_kredyty_bilsh_yak_na_40_mlrld_grn_55427.html.
19. Про Державний бюджет на 2016 рік : Закон України від 25.12.2005 № 928-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2016. – № 5. – Ст. 54.

20. Про надання державних гарантій за зобов'язаннями Національної акціонерної компанії “Нафтогаз України” : Постанова КМУ від 24 липня 2015 р. № 540. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/855-2012-п>.

21. Про надання державних гарантій для реалізації проектів заміщення природного газу вугіллям вітчизняного видобування : Постанова КМУ від 22.08.2012 № 855. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=245583907>.

22. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання : Постанова Верховної Ради України від 04.12.2014 № 22-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/22-19>.

Отримано 12.05.2016